

BOROSS PÉTER

Antall Józsefről

– szubjektív emlékezés –

Ma már elismeréssel szólnak róla azok is, akik támadták, bírálták és elmarasztalták.

Magyar sors, nagy elődöknek is osztályrésze volt ebben. Ezért kényszerül a nemzet arra, hogy, mint történelmében oly sokszor, árnyalakok emlékének hajtson fejet. Vigasztaló, hogy síron túli üzeneteivel azt szolgálja most is, amit egész életében szolgálni akart.

*

Deák Ferenc méretű államférfit veszítettünk korai halálával. Gondolkodásmódja, egyénisége, széles körű ismeretei nem tették hasonlóvá a nemzet évszázados álmától vezérelt Nagy Száműzőtthöz, sem kudarcait elviselni nem tudó, a vészterhes következményeket előrelátó, szétroncsolt idegeivel Döblingbe vonuló Óriáshoz. Antall a higgadtan mérlegelő, felismerő és alkalmazkodni tudó, elveihez talán makacsul is ragaszkodó, távlatokban gondolkodó politikus volt, valóban inkább Deák Ferenc-i alkat. És ami nem látszott, érzékeny ember. Nem törődött, és nem is tudott törődni a kor politikusai által hónóhajtott népszerűséggel, de bántotta annak ellenkezője. Elmés-ironikus vitastílushoz szokott, és rosszul viselte az otromba támadásokat. A személyi bántottságon túl, azt hiszem, ez a vitavilág átlépte a jó ízlést is mércének tartó személyiségének tűrés-határát, és e zavaros, szennyes terepen, ahol ellenfeleinek nagy része lubickolt, ő tétován mozgott. Támadták igaztalanul szociális érzéketlenségére hivatkozással is, miközben a szellemi szféra „profanum vulgus”-át valóban lenézte. Erénye volt a magyarság érdekeit elsődlegesnek tekintő és azt szolgáló minden ténykedése. Hibája? Talán az, hogy piedesztálra teremtette a sors, és nem tudott mímelni annyi popularitást sem e kommunikációs világban, amennyi mégis csak kellett volna.

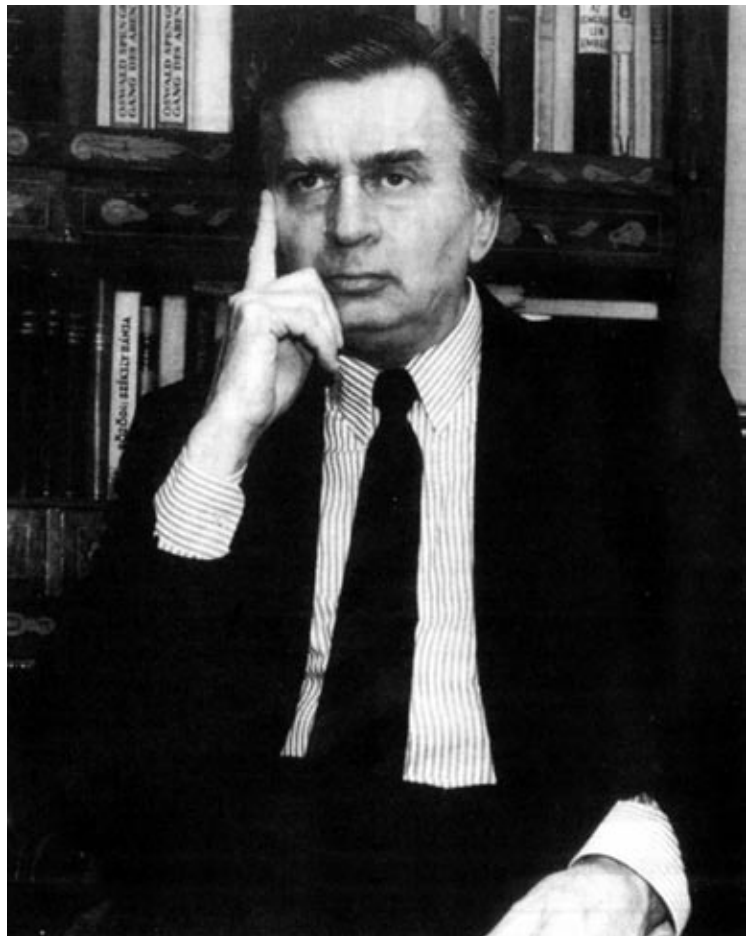
*

Sokat tudott a politikai intimitásokról, személyekről, sorsokról, ebben édesapja és otthona igazi hírforrás volt számára. Nem csak ezért, de többnyire ő vitte a szót. Mesélőkedve az idők múltával sem csökkent. Alapos volt, minden körülményt részletesen magyarázott. Talán ettől tűnt nyilatkozataiban később terjengősnek. Különösen érdeklődött, történészként is, a magyar közjogi hagyományok iránt, de járatos volt a nyugati demokráciák parlamentáris viszonyaiban, nem beszélve a két háború közötti hazai szabályrendszerről.

*

Milyen volt kormányfőnek? Felkészült, járatos a világ dolgaiban, és vállalta a rendszerváltoztatás

Antall József (1932–1993)

Az írás, amelyből részleteket adunk közre, Antall József halálának tizedik évfordulójára készült 2003-ban.

összes terhét. Az éjszakába nyúló kormányüléseken mindenki csodálhatta végtelen türelmét. (Én néha sokalltam is.) A kormánytagok eltérő teljesítményei gyakorta bosszantották. Mégis nehezen és kínlódva vállalta a személycseréket. Ezek néha el is húzódtak. Sokat foglalkozott a külkapcsolatokkal. Fontosnak tartotta, hogy ebből a kelet-európai masszából kiemelje Magyarországot. A világ akkori vezető politikusai vagy meghívták, vagy vendégei voltak. Azt, hogy egy ilyen méretű és múltú ország vezetőjének személyes kapcsolatai és tekintélye milyen súlyú a megítélések szempontjából, később ennek hiányából jól megtapasztalhattuk.

*

A közjogi alapok, illetve a demokratikus intézményrendszer megteremtése a legnagyobb kihívás volt számára. Tudta, hogy a kerekasztal eredményeként létrehozott Alkotmány csak kétharmados többséggel működőképes, amit szándékaival ellentétes nagykoalícióval lehetne csak megoldani. Tisztában volt az elvek, a világnézet jelentőségeivel – azzal a kerek, stabil nézetrendszerrel, amellyel, ha mások nem is, ő rendelkezett –, és nem akarta kilátástalan politikai polémiák világába terelni az országot. Elvi alapon nyugvó koalíciót és működőképes országot (kormányzati munkát) akart. Ezért kötötte meg az ismert paktumot, és nem engedte, hogy a tudatlanság vagy félismeretek ezt lehetetlenné tegyék. E lépését mára közel másfél évtized igazolta.

*

Miniszterelnökként, fizetésképtelenség határán álló országot vett át, óriási, a többi országét jóval meghaladó adóssággal és szovjet fizetésképtelenséggel – ahová korábban az export közel negyven százaléka irányult. Na és éretlen, irreális belső megoldási javaslatok tömegével. Az adósság terén megkapta az intő figyelmeztetéseket a kötelezettségek teljesítésére, és arra is, mivel járna közép- és hosszú távon, ha naiv lelkek véleménye szerint járna el.

*

Antall tudta, hogy a magánosítás elkerülhetetlen, lehet jobban vagy rosszabbul végrehajtani, de népszerűen – az előző négy évtized alakította mentalitások miatt is – nem. E kérdéskörrel figyelmesen, de rosszkedvűen foglalkozott. Azt is tudta, hogy az előző rendszer utolsó másfél éve, a spontán privatizáció korábban milyen politikai, majd gazdasági érdekcsoportokat teremtett. Alkotmányos eszközök hiányában – amelyek kereteihez ragaszkodott – erősebb beavatkozásra nem látott lehetőséget.

*

A hosszú pártállami időszak szellemi arculatot romboló hatásának ellensúlyozására sokat foglalkozott az oktatás-kultúra-tudomány újrafogalmazásának gondolatkörével, amihez megfelelő partnereket keresett. Ismert okok miatt nem tudott mit kezdeni a médiával. Ez utóbbi bántotta, és olyanoktól sem kapott támogatást, akiktől korábbi évek személyes ismeretsége alapján úgy vélte, számíthatott volna rá. Hosszú előadásai nem véletlenül oktató jellegűek is voltak. Szeretett előadni. Vezetése alatt működött a kormány. Jól tudta, milyen ügyek kívánták közvetlen részvételét, és melyek nem. Tudta, hogy a centralizációnak ésszerű határai vannak. Volt érzéke a köz-igazgatáshoz és jelentőségét is felismerte. Jó ízlése visszatartotta attól, hogy saját vagy kormánya teljesítményeit produkciónak mutassa be.

Magabiztos volt, és joggal keltett olyan benyomást, hogy tudatában van véleménye helyességének. Talán ezért is fonta körül a gyűlölet légköre. A baloldali liberálisnak – helyesebben polgári radikálisnak – minősíthető politikai körök és holdudvaraik ezért is támadták személyéhez méltatlan dühvel és gyaláztosnak is minősíthető eszközökkel. Ismerte a magyar történelmet, és elutasította a radikalizmus minden változatát. Támadták balról is és jobbról is, mint minden alkotó elődjét a hazai história során. Szélső-jobbról még sírjára is fröccsentettek sarat. A demokratikus charta vagy később a jobbos szélsőségek itt találtak vele szemben közös célt maguk számára.

*

Beteg volt, úgyszólván végig. Négyszemközt időnként jósolta közeli távozását. Példátlan önuralmával mégis tudott haláláig teljes értékű munkát végezni. (Nem igaz, hogy 1993-ban már nem.) Egyszer, vagy háromórás beszélgetés során, a feladatok mellett személyekről is szó esett. Az idők bizonyították, hogy keveset tévedett.

*

Magányos, néha megközelíthetetlennek tűnő személyiség volt. Pedig közelről látható volt közvetlen emberi arca, humora – keveseket kímélő baráti ironiája –, jószívúsége és szándékai tisztasága. A politikai támadások tüzeiben sem tudott tisztességtelen eszközökhöz nyúlni, csak ellene használták ezeket.

*

Élnie kellene. Mindezekén túl azért is, hogy stílusminta lehessen, és példát mutasson, hogy elvek és nem csak érdekek dönthetik el, hogy a politika világában kivel lehet barátkozni, kivel nem.

(2003. április)